

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Warszawa,

Adam Bodnar

XI.813.14.2019.MS

**Pan
Dariusz Piontkowski
Minister Edukacji Narodowej**

Związek Niemieckich Stowarzyszeń Społeczno – Kulturalnych w Polsce zwrócił się do mnie z wnioskiem o podjęcie interwencji w sprawie dotyczącej realizacji prawa uczniów i uczennic utożsamiających się z mniejszością niemiecką do nauczania języka niemieckiego jako języka mniejszości i, równolegle, jako języka obcego nowożytnego w klasach VII i VIII szkoły podstawowej. Problem jednoczesnego nauczania języka niemieckiego w obu wskazanych wyżej formach z pewnością jest Panu Ministrowi znany. Temat ten jest przedmiotem korespondencji prowadzonej przez Związek Niemieckich Stowarzyszeń Społeczno – Kulturalnych z podległym Panu Ministrowi resortem co najmniej od 2018 r., kiedy to Ministerstwo zapowiedziało wdrożenie nowej interpretacji przepisów szeroko rozumianego prawa oświatowego, która zobowiązała szkoły do rozdzielenia obu form nauczania języka niemieckiego. Jak wynika z korespondencji Związku, taka interpretacja przepisów obowiązuje od roku szkolnego 2019 / 2020.

Stanowisko Ministerstwa Edukacji Narodowej przedstawione zostało m.in. w piśmie skierowanym w dniu 4 czerwca 2018 r. do wszystkich Kuratorów Oświaty (ozn.: DKO-WOK.440.13.2018.MK). Ministerstwo przypomniało w tym piśmie definicję języka mniejszości, którym zgodnie z art. 3 pkt 2 ustawy z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym (Dz.U. z 2017 r. poz. 823) jest własny język mniejszości narodowej lub etnicznej. Prawo do nauki takiego języka, lub w takim języku, zagwarantowane zostało osobom należącym do mniejszości w art. 8 pkt 4 ustawy. W ocenie Ministerstwa uczeń, który korzysta z tego prawa i uczestniczy w nauce własnego

języka mniejszości narodowej nie może uczyć się równoległe tego samego języka jako obcego nowożytnego. Aby zatem zrealizować obowiązek nauki języka obcego nowożytnego, który wynika z rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej (Dz.U. z 2017 r. poz. 356, z późn. zm.) i obejmuje naukę jednego języka nowożytnego na I etapie edukacyjnym oraz dwóch języków nowożytnych na etapie II (w klasach VII – VIII), uczeń musi wybrać język nowożytny inny niż język, którego uczy się jako języka mniejszości. We wspomnianym piśmie Ministerstwo uznało wręcz, że traktowanie języka mniejszości narodowej jako języka obcego nowożytnego pozbawiałoby uczniów deklarujących chęć nauki języka mniejszości prawa do nauki na II etapie edukacyjnym dwóch języków obcych, a szkoły, które w takich przypadkach dopuszczałyby równoległe nauczanie języka mniejszości jako obcego, nie realizowałyby podstawy programowej.

W debacie na temat nauczania języka niemieckiego, wywołanej stanowiskiem Ministerstwa, pojawiły się jednak opinie przeciwne interpretacji zaproponowanej przez resort, w tym m.in. opinia Biura Analiz Sejmowych Kancelarii Sejmu z dnia 16 maja 2018 r. (ozn.: BAS-WAP-909/18). Biuro Analiz Sejmowych zwróciło uwagę na fakt, że żaden przepis obowiązującego prawa nie wyłącza możliwości jednoczesnego nauczania języka niemieckiego jako języka mniejszości i języka obcego nowożytnego. Jedyne ograniczenie w tym zakresie wprowadzone zostało w art. 44zzd ust. 8 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz.U. z 2019 r. poz. 1481) i dotyczy wyłącznie egzaminu maturalnego. Zgodnie z tym przepisem, absolwent szkoły lub oddziału z nauczaniem języka danej mniejszości narodowej nie może wybrać języka tej mniejszości na egzaminie maturalnym z języka obcego nowożytnego jako przedmiotu obowiązkowego. W tym przypadku brak możliwości potraktowania języka mniejszościowego jako języka nowożytnego obcego jest jednoznaczny i wynika wprost z przepisu prawa. Gdyby zatem ustawodawca zamierzał wprowadzić takie rozgraniczenie nie tylko na etapie egzaminu maturalnego, ale w całym procesie nauczania, ustanowiłby w tym celu wyraźną normę prawną. Tego jednak nie uczynił. W ocenie Biura Analiz Sejmowych, wobec braku przepisu wyłączającego możliwość równoległego nauczania języka niemieckiego jako mniejszościowego i obcego nowożytnego, domniemywanie istnienia takiego wyłączenia jest dalece nieuprawnione.

Na zmianę w interpretacji przepisów dotyczących kształcenia w językach mniejszości i uczenia się języków obcych, a także jej wpływu na realizację prawa

mniejszości niemieckiej do nauki języka niemieckiego, zwrócił również uwagę Komitet Doradczy Rady Europy ds. Konwencji ramowej o ochronie mniejszości narodowych w IV opinii w sprawie Polski, przyjętej w dniu 6 listopada 2019 r. (ACFC/OP/IV(2019)003). Komitet odniósł się do argumentów polskich władz, które w równoległym nauczaniu języka niemieckiego jako mniejszościowego i obcego dopatrywały się dyskryminacji uczniów nienależących do mniejszości, zobowiązanych do nauki i zaliczenia na II etapie edukacyjnym dwóch języków obcych, a nie, jak uczniowie należący do mniejszości, języka obcego i języka własnego. Komitet wykazał przy tym zrozumienie, że uczniowie nienależący do mniejszości mogą poczuć, iż znajdują się w gorszym położeniu ze względu na obowiązek nauki dwóch języków obcych i konieczność przystąpienia do tych samych egzaminów z uczniami należącymi do mniejszości niemieckiej, którzy dzięki nauce języka niemieckiego jako mniejszościowego uzyskali swego rodzaju przewagę. Jednocześnie Komitet wyraził ubolewanie, że w obecnej sytuacji, spowodowanej stanowiskiem Ministerstwa, dzieci z mniejszości niemieckiej będą miały mniej możliwości, aby osiągnąć wysoki poziom ustnej i pisemnej znajomości własnego języka. Ostatecznie ten właśnie cel, tj. odpowiednio dobry poziom znajomości języka mniejszości, Komitet uznał za nadrzędny. Wezwał przy tym władze do znalezienia, w porozumieniu z przedstawicielami mniejszości niemieckiej, realnego rozwiązania zaistniałego problemu, zapewniającego uczniom należącym do mniejszości niemieckiej możliwość uzyskania wystarczająco wysokiego poziomu znajomości języka mniejszości (pkt 155).

Osiągnięcie sugerowanego przez Komitet Doradczy Rady Europy porozumienia jest szczególnie istotne z uwagi na rzeczywiste zagrożenie dla skutecznej realizacji prawa mniejszości niemieckiej do nauki własnego języka, jakie wiąże się z przyjętą przez Ministerstwo interpretacją przepisów. Po wdrożeniu tej zmiany uczniom, którzy decydują się korzystać z prawa do nauki języka niemieckiego jako języka mniejszości i tym samym podtrzymują swoją tożsamość kulturową, ogranicza się *de facto* możliwość wyboru obowiązkowego języka obcego nowożytnego. Na II etapie edukacji, na poziomie klas VII i VIII szkoły podstawowej, uczniowie utożsamiający się z mniejszością niemiecką, niezależnie od nauki języka niemieckiego jako mniejszościowego, zobowiązani są do nauki i zaliczenia dwóch innych języków nowożytnych. W tej sytuacji, jak się wydaje, chęć kontynuowania nauki języka mniejszościowego nakłada na ucznia dodatkowe obowiązki, których wykonywanie nie jest w systemie edukacji w żaden sposób premiowane. Skutkiem tego, na co zwracają uwagę przedstawiciele mniejszości niemieckiej, po ukończeniu VI klasy szkoły podstawowej uczniowie i ich rodzice stają przed decyzją o kontynuacji nauki języka niemieckiego jako języka mniejszości, uwzględniając perspektywę czasu i możliwości edukacyjnych dzieci. Może to doprowadzić do sytuacji, w której na ostatnim

etapie edukacji w szkole podstawowej uczniowie będą zmuszeni do rezygnacji z formy podtrzymywania swojej tożsamości kulturowej, jaką jest nauka języka mniejszości.

W związku z powyższym, na podstawie art. 13 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz.U. z 2018 r., poz. 2179 z późn. zm.), zwracam się do Pana Ministra z prośbą o ponowną, szczegółową analizę stanu prawnego i faktycznego zasygnalizowanej wyżej sprawy, także pod kątem ewentualnej zmiany przyjętej przez resort interpretacji przepisów prawa lub złagodzenia jej skutków, w celu zapewnienia dzieciom należącym do mniejszości niemieckiej pełnej i skutecznej realizacji przysługującego im prawa do nauki języka tej mniejszości oraz o przedstawienie stanowiska.